

9. Вивчити питання безпечного використання історико-культурних об'єктів для туристичних цілей, зокрема визначити таку кількість відвідувачів храмів чи печер, яка не впливала б істотно на температурний і вологовий режим в них. Усунути наявну стихію при використанні культових споруд як об'єктів туристичного бізнесу.
10. Не проводити на території Софіївського заповідника спільні міжконфесійні богослужіння в День незалежності 24 серпня. По-перше, то є великим гріхом молитися православному поруч і разом з інославними. По-друге, для деяких церков є гріхом спільна молитва із анафемованим Патріархом УПЦ КП Філаретом. По-третє, гріхом є проведення в дні Спасівського посту на території православного храму фуршету із вживання м'ясних виробів і спиртного. Цей захід доречно проводити на майдані біля Софії.

*Керівник Відділення релігієзнавства ІФ НАНУ
проф. А.Колодний*

3. ТРАНСФОРМАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ФУНКЦІЙ РЕЛІГІЇ **Дослідницька пропозиція Відділення релігієзнавства**

Відділення релігієзнавства Інституту філософії ім. Г.С.Сковороди НАН України **може підключитися** до однієї із цільових програм наукових досліджень Відділення історії, філософії та права НАН України на 2012- 2016 роки своєю темою **«Трансформації соціальних функцій релігії і їх корегування за умов глобалізації, постмодерну і секуляризації»** (або простіше: «Трансформація функціональності релігії за умов глобалізації, постмодерну і секуляризації»).

Релігійна мережа України з кожним роком зростає (наявні вже понад 36 тисяч організацій), як і кількість конфесійних виявів релігії (більше ста різних церков і віросповідань). Маємо також зростання присутності релігійних організацій у різних сферах суспільного життя, зростання іміджу церкви, а водночас і перетворення релігійності у масове духовне явище.

Мета проекту – виявити ті зміни, які відбуваються в функціональній системі релігії за умов глобалізації, постмодерну і секуляризації, зауваживши водночас на проблемності релігійного буття, його конфліктності, закритості, міжконфесійній змагальності та ін.

Функціонування релігії виявляється через сукупність тих суспільних ролей, які вона виконує щодо людських спільнот, в корегуванні поведінки віруючих та ін. Функціональність релігії – це системне явище. В ньому її

функції структуровані в координаційну та певну ієрархічну систему, яка має конфесійну визначеність і відповідну соціальну зорієнтованість. Зміст та форми системи функціональності релігії еволюціонують насамперед відповідно до наявності в соціальному просторі сакральних і секуляризаційних компонентів, суб'єктів її прихильності та суспільної затребуваності, діяльного співвідношення кліру і мирян в релігійній структурі. Еволюція змісту функціональності релігійного комплексу та форм її вияву веде до істотного розширення суспільних сфер його реалізації, що нині виявляється в переході з інституційного рівня на особистісний і ментальний. Хоч світоглядно-сенсотворна підсистема і є системоутворюючим елементом всього комплексу функціональності релігії, проте нині домінуючу роль в цій системі відіграє ціннісно-регулятивна підсистема, яка пронизує всі інші елементи її функціональності, зокрема соціально-організаційний та комунікативно-трансляційний. За сучасних умов релігійні інституції у своїй діяльності все більше виходять за межі того, що характеризує їх як власне релігійні, оскільки у своїй діяльності вони значною мірою змушені переорієнтуватися з вертикального підпорядкування відносин «людина-Бог» на горизонтальне «людина – людина» (а відтак - «церква – людина»), що веде до зменшення в них сакральних моментів. Секуляризаційний процес виступає при цьому актом внутрішнього якісного трансформування релігійного комплексу, в ході якого відбувається розмивання межі між релігією і тим, що нею, власне, не є. Зрештою це веде до істотного звуження сфери реалізації її традиційної функціональності, навіть зникнення деяких соціальних функцій релігії, зокрема функції легітимізації, перехід неосновних функцій в основні (благодійництво, освітньо-просвітницька), з'яву нових (комерційна, менеджерська, індустріальна). Релігія вже знаходить свій вияв у господарсько-економічній, освітньо-просвітницькій, соціально-медичній, науково-культурній, військово-патріотичній та інформаційно-видавничій сферах. Її прагнуть використовувати як чинник збереження національної ідентичності. За цих умов об'єктивно отримує розвиток процес «змирнення» функцій релігійних інституцій, входження їх у світ з метою виживання. Це по-своєму відображає подальше поглиблення й процесу «входження» віруючої людини у світ. Значною мірою цьому сприяє постмодерн, який не визнає об'єктивного існування універсальних істин, що є основою діяльності більшості конфесій, глобалізація, яка долає усталені перегородки не лише між державами, а й конфесіями. Сакралізація нових функцій релігійних інституцій, надання священного статусу новим їх відносинам суттєво розширює «соціальний простір» релігії, урізноманітнює сфери її функціонування. Релігійне санкціонування поширюється вже на соціальні інституції та відносини, від яких раніше релігія була відокремлена, на форми індивідуальної та суспільної свідомості, поведінку та діяльність віруючих людей. Все це створює сприятливий простір для співпраці різноконфесійних інституцій при виявах ними функціональної природи релігії, для толерантизації міжконфесійних відносин, усунення того відокремлення Церкви від суспільства, яке підмінили

відокремленням Церкви від держави. Нині Церкви мають можливість співпраці у сфері соціально-благодійницької діяльності, в морально-виховному процесі, здоланні негативних наслідків процесів глобалізації тощо. Все це потребує в Україні свого відповідного законодавчого забезпечення і державної підтримки. Актуальним постає нині питання розбудови громадянської релігії, мусується ідея витворення якоїсь квазі-релігії, хоч на зміну періоду секуляризації й змирщення культури приходять рехристиянізація, реісламізація і реорієнталізація світу. Поруч з цим потужно поширюється в різних формах містика й окультизм.

Актуальність дослідження заявленої теми впливає не тільки із фіксованої релігієзнавством наявності розширення сфери того, що охоплює поняття *релігійний феномен*, а й із тих оцінок (скоріше – самооцінок) **сучасних релігійних процесів, які відверто, але об'єктивно дають знані релігійні діячі сучасності.** Так, *Папа Бенедикт XVI*, зокрема, зауважив: «Розпочалася нова ера релігійності, люди по-різному намагаються її віднаходити, але не в християнській вірі, не в Церкві, а в чомусь іншому... Великі традиційні Церкви, мабуть, відчувають деяку причетність до цього – через свою надмірну інституалізованість, інституційну регламентованість і навіть через власну силу, опиняючись під тиском своєї власної історії... Майже не залишилось проявів живої віри, її простоти... Християнство, як інститут, почало сприйматися як баласт, в тому числі баласт традиції, якого не хочуть позбутися тільки тому, що мають від нього деяку користь». Новий глава УГКЦ *владика Святослав Шевчук* в унісон цьому сказав словами одного з вірян, що Церква – це «музей культурних експонатів минулого», а в музей ходять не щодня, а принаймні раз на рік. То ж треба розбудовувати Церкву із врахуванням цього. *Патріарх Московський Кирило* пише: «Сохраняется настойчивое стремление определенных сил вытеснить Церковь и вообще религию на периферию социума, ограничить любые проявления религиозности узкими рамками личной жизни граждан... Но, на мой взгляд, сделано самое важное – **Церковь вышла за свою ограду.** Она начала просветительскую миссию, занялась катехизацией, образованием, социальным служением и благотворительностью, издательской и информационной деятельностью, духовным окормлением воинства, заключенных... В обществе крепнет сознание того, что ни одна сфера человеческой деятельности не может быть полноценной, если она лишена религиозного осмысления... Все больше людей из самых разных слоев общества... основывают свою жизнь, причем не только личную и семейную, но и профессиональную, на краеугольном камне веры».

Відтак, як бачимо, трансформація соціальних функцій релігії стоїть на порядку денному у бутті різних християнських Церков.

*Керівник Відділення релігієзнавства ІФ НАНУ
проф. А.КОЛОДНИЙ*